

Széljegyzet...

DOI:10.19055/ams.2017.8/25/1

Sokszor nem könnyű eldönteni, hogy létrehozni nehezebb valamit, vagy fenntartani, esetleg átadni? Mindegyiknek meg van a maga nehézsége és azt hiszem, hogy itt valójában nem is az erőfeszítés mértékét latolgatjuk. A közös „mérték-egységet” nehéz megtalálni. Ha dolog erőfeszítés részét nézzük, akkor talán a létrehozás kívánja a legtöbb befektetett energiát, nem kis részben azért, mert egyedül kezdi el az ember és társak majd csak menetközben csatlakoznak, először csak egy, majd még egy és így tovább... Viszont az eredménye szinte azonnal látszik a munkának, mert a „van - nincs” dimenzió mentén halad. Az „Acta” alapításáról szólva, mindenki szinte azonnal a zöld lámpát kapcsolta fel, amikor megtudta miről van szó. Életem egyik nagy pozitív élménye volt ezt megtapasztalni. Onnan indult a dolog, hogy a kar (Debreceni Egyetem Egészségügyi Kara) jogelődje alapításának első szakaszán túljutva, „utazósebességre” kapcsolva, a dolgozós hétköznapiak során szinte azonnal felmerült az oktatók publikációinak rendszeres elhelyezésének problémája. Az alapítás idején szinte kizárólag a jobbra nagynevű, tudományterületileg egyértelműen tematizált, hosszú várólistával rendelkező folyóiratok mellett, az alkalomszerűen megjelenő tematikus tanulmánykötetek, vagy nagyobb konferenciák teljes tanulmányokat megjelentető utókiadványai álltak rendelkezésre a meginduló kari disszeminációs tevékenységhez. Ez azonban (sajnos) nem jelentett folyamatos és főleg gyors publikációs lehetőséget, amire nagy szükség volt, hiszen ez a „tömeges” doktori képzésben való részvétel időszakában is volt egyben. Egy kollégámmal, Fábián Gergellyel (akivel már volt némi, nem ritkán közös munka során szerzett tapasztalatunk ezen a téren) szinte egyszerre álltunk elő a kari folyóirat ötletével, amit aktuálissá tett az is, hogy a megye akkoriban gyakorlatilag egyetlen tudományos periodikája, a *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle* éppen megjelenési gondokkal küzdött. A vezetéssel való gyors egyeztetés után, a megfelelő grémium hamarosan tárgyalta is a folyóirat létrehozását. Az elnevezés körül volt egy kis vita, de végül is az *Acta Medicinae et Sociologica* elnevezést hagyta jóvá a testület. A feladatok is hamar tisztázódtak, mert Fábián Gergő – számos teendője mellett – a fentebb említett *Szemle* szerkesztőbizottságában is igyekezett helytállni a helyi tudományos írásmunkák megjelenésének érdekében. Így csak annyit mondott, hogy: „...Ezt akkor csináld Te...”

Így lettem aztán, a kari tanács jóváhagyása után hivatalosan is, főszerkesztője az új lapnak. Azt tudtam, hogy csak olyan folyóiratot akarok, amelyik rendszeresen megjelenik, túléli az első évfolyamát és megfelel, vagy legalábbis megpróbál megfelelni a tudományos írásművek közlési feltételeit biztosító orgánium követelményeinek. Eleinte abban gondolkoztunk, hogy csak kar munkatársainak írásai jelennek majd meg, de hamarosan kiderült, hogy a folyamatos megjelenéshez sokkal nagyobb alkotói háttér kell majd. Minden tapasztalat híján, korábbi egyetemista és egykor volt könyvtárosi emlékeim alapján próbáltam a folyóirat külsejét, szerkezetét és az első számot összeállítani. Eleinte mindenképpen csak tudományos kutatások eredményeiből készült tanulmányok közlését tűztük célul és más rovatokat, mint például a recenziók megjelentetése, a távolabbi jövőbe helyeztük át. Az első számba mindenképpen szerettem volna egy útnak indító írást olyan személytől, aki vitán felül hiteles a tudományos élet területén. Két jelöltem is volt. Nem apróztam el, mert először a Magyar Tudományos Akadémia akkori elnökét kértem fel erre, de Pálincás József bár nagyon emberien és elfogadóan reagált levelemre, végül is egyéb (fontosabb) teendői miatt, elhárította a lapindító írást. Igaz, hogy megígért egy írást az Acta számára, amikor már ideje is jut erre. Ezt az ígéretét remélem, hogy utódom majd be tudja „hajtani” rajta. A másik ember, akihez fordultam, Berényi Dénes (szintén atomfizikus) professzor volt, aki mint a debreceni ATOMKI egykori igazgatója és a MTA volt alelnöke, ugyancsak hiteles személy volt. Nagyon készséges volt és az Ő soraival indult az Acta első száma. Sőt egy másik írását is ideadta közlésre, mert emlékezvén olvasmányos tudománytörténeti és tudományelméleti írásaira pl, a HVG olvasói rovatában, külön kértem erre. Sajnos halála véget vetett ennek a szépen induló produktív kapcsolatnak. (Természetesen elbúcsúztunk Tőle az Acta lapjain is.) A megelőlegezett bizalom mellett, nyilván része volt ebben annak is, hogy a felesége és a gyerekei, elsősorban a fia révén, a család barátai közé számítottam.

Közben formálódott a szerkesztőség is, az ügyért önzetlenül tevékenykedő kollégák közül kikerítve tagjait. Szinte azonnal lett „külső” helyettesem Fónai Mihály személyében, akihez ekkora nagyjából húsz év szakmai és személyes kapcsolat fűzött. Ugyancsak lett az „ügyvezető” feladatokat ellátó titkára is a lapnak, mégpedig Hüse Lajos kollégám állt mellém ilyen minőségben, s Neki köszönhetően lódult meg a szekér, az első szám döccenői után. Ezt a szerepet átvette aztán Kovács-Nagy Klára kollégánk és Lajos végre a tartalmi szerkesztői feladatokkal foglalkozhatott „csak”. Hamarosan lett gazdája a technikai szerkesztésnek is, Takács Péter matematikus kollégánk informatikai varázslatai révén lettek nyomdaképek a számok. Ezt a feladatot idővel átvette Ricsei Béla oktatás technikus kollégánk, aki azóta is gyakorlatilag minden kari kiadványnak „örökös” szerkesztője. A gyarapodó magyar és idegen nyelvű kéziratok gondozásához olvasószerkesztő is kellett és két kolléganő, Balogh Erzsébet és Tilki Ágnes csatlakozásával teljes és kiegyensúlyozott lett az Acta első szerkesztősége. A belső munkamegosztás

szerint a főszerk. és helyettesének feladata a lap menedzselése volt, minden tekintetben. A szerkesztőbizottság szinte azonnal adott volt, mert az Acta alapítására rábólintó kari Tudományos Tanácsadó testület tagjaiból kerültek ki, akik mind tudományos fokozattal rendelkeztek és jól lefedték a megjelentetett írásaink által képviselni akart tudományterületeket. A tudományos tanácsadók feladatára sikerült megnyerni az egyetem két akadémikusát, Muszbek László és Pethő Attila professzorokat, akik a karral is napi munkakapcsolatban álltak ebben az időben. Ilyen körülmények között jelentek meg az első számok, a kari kiadványkeret terhére. Az Egyetemi Kiadó azóta is rugalmas és jó partnerünk az Acta megjelentetésében.

Jó volt kézbe venni az első példányokat és belelapozni a nyomdafestékszagú példányokba. Hamarosan szétküldtem (a kötelezpéldányokon felül) jó néhány példányt más könyvtáraknak gyűjtésre és általam sokra tartott (neveik említése nélkül) tudósoknak, kollégáknak pedig véleményezésre. Visszajelzésükre nagy szükség is volt, ezek a mondjuk, hogy „olvasói” vélemények (is) nagyban alakították az Acta formáját, tartalmát. A menedzselési teendők legfontosabbika volt talán a lektorok felkérése és nagyon kellemes csalódásunkra legtöbbször vállalták akár díjazás nélkül is a kéziratok lektorálását, nemcsak magyarul, hanem angol nyelven is. Időről-időre akadt angol nyelvű kézirattal jelentkező szerzőnk és örültünk, hogy ebben is eleget tehattünk az alapításkor lefektetett elveknek. Az első két-három szám tematikailag minden tudományterületet reprezentált (egészségtudományok, társadalomtudományok, egészségügyi informatika), melyet a karon műveltek. Aztán valahogyan kezdtek szaporodni az írások a társadalomtudományi területéről és ritkulni a többi diszciplína eredményeit bemutató tanulmányok. Az évi többszöri megjelenést nem volt könnyű sem elérni, sem fenntartani. Azért valahogy mindig sikerült összeszedni azt 8-12 írást, ami egy számba, vagy kötetbe belefért. Közben „nemzetköziesedtünk” is, ez a szerzők révén tulajdonképpen kezdettől fogva adott volt, de hamarosan megjelentek a külföldi kollégák, eleinte lektorként, majd a szerkesztőbizottság tagjai és a tudományos tanácsadók között is. Jelenleg hat ország képviselői alkotják az Acta szakmai-szellemi háttérét, túlnyomórészt egyetemi és főiskolai tanárok, iskolateremtő professzorok és akadémikusok.

A dolog működni látszott és azonnal látható volt a továbblépés iránya is. Egyrészt alkalmazkodva a digitális világ elvárásaihoz, már nem csak a kötelezpéldányokat jutattuk el a könyvtárakhoz, hanem bekerültünk nagy magyar adatbázisokba – mint pl. a MATARKA, illetve az Országos Széchényi Könyvtár Elektronikus Periodika Archivuma (EPA) – kezdettől megkérve és kapva olyan fontos azonosításra alkalmas numerusokat, mint az ISSN szám, vagy később az írások DOI számai. Jelenleg a nemzetközi adatbázisokba való bekerülés tárgyalásai folynak, sőt előrehaladott állapotban vannak és remélhetőleg hamarosan ebben a formában is megjelenik az Acta a nemzetközi tudományos piacon. Az önálló honlap volt a következő lépés, ami nagy könnyebbséget jelent mind a hozzáférhetőség,

az archiválás, mind pedig a kapcsolattartás szempontjából. Még egy dolog volt hátra azok közül, ami a (kezdő) főszerkesztő elérendő céljai között szerepelt. Ez pedig az akadémiai „nyilvántartás” elérése, azaz a minősítés megszerzése volt. Az ezen a területen legnagyobb tapasztalattal rendelkező Fónai professzort bízta meg a szerkesztőség a minősítési kérelem anyagának összeállításával és jelen sorok íróját szólította fel a kapcsolatfelvétel kezdeményezésére az akadémia IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya felé, amely az írások zöme, elsősorban a szociológia, szociális munka miatt illetékes volt. Egy olyan időszakban történt ez, amikor nem szándékoztak bővíteni a hivatalos listát és két év elteltével ígértek döntést a kérelem elbírálását illetően. Ez részben rossz volt, mert legalább ennyit kellett még várakozni, ami sohasem öröm. Másrészt jól jött, mert ez alatt az idő alatt nyugodtam össze lehetett állítani, csiszolgatni a kérelemhez csatolandó szakmai háttéranyagot. A tavalyi év elején tárgyalta az osztály a kérelmeket és néhány hét múlva kaptuk az osztály elnökének, Kovách Imre professzor úrnak levelét, melyben örömmel értesített, hogy folyóiratunkat felvették az osztály hivatalos listájára, „B-kategóriás” minősítéssel.

Ekkor éreztem azt, hogy az első fejezet számomra itt véget ért. Ami ezután jön, ahhoz részben az én tapasztalataim már nem elégségesek, részben az erőm fogyatkozott meg hozzá, és hát a rendelkezésre álló időkeret is lényegesen megcsappant. Mint ahogy amit elértünk, az sem az én érdemem, hanem a velem dolgozó kollégák kitartó, szakszerű munkájának, nagynevű tudósok jóindulatú segítőkészségének és olykor a szerencsének (volt) köszönhető. Még az átadásról szólva, az ember ilyenkor leltárt készít, amit én is megtettem. Az induláskor tett, olykor nyilvánosan elhangzott, olykor csak belül megfogadott vállalásokat számba véve, talán objektíve is kijelenthető, hogy az Acta alapításának lassan tizedik évébe érve is létezik. Periodikaként szabályosan működve, évente többször megjelenve, az eltelt évek alatt két tucatnál több kötetét tudhatjuk magunk mögött. Kialakult az a stabil szerkesztőségi munkatársi gárda, amelyik már tapasztalattal bír, és szinte rutinosan állít össze egy számot, a lektorok felkérésétől, a nyomdába küldésig. A karnak már a harmadik dékánja van az indulás óta, de mindegyik folyamatosan támogatta folyóiratot. A független lektorálás olykor nehéz és kemény próbájáról sohasem lemondva, sikerült egy ezen a (kari folyóirat) szinten stabilnak mondható tudományos színvonalat elérni. Minden száma a nyilvánosság előtt van, s ha véletlenül valamelyik könyvtár nem kapja időben az aktuális számot, akkor szóvá teszi. A hazai akadémiai munkában számon tartanak bennünket, aminek következtében több kredit jár (majd) az itt megjelent cikkekért a doktori iskolákban. Talán elmondható, hogy nem csak a létrehozás, de a fenntartás is sikerült. A problémákról és feladatokról is beszélni kell, amit magam után hagyok, hogy pl. talán sikerül majd egy stabil szerzői háttér kialakítani, könnyebbé téve mindenkori aktuális szám összeállítását. Bár valamilyest sikerült már nemzetközi szinten is nyomot hagyni, de ez az a terület, ahol

munka nagyja még hátra van. Még egy stabil anyagi háttér kialakítása is az új főszerkesztőre vár. Mecénások már nincsenek, az ilyen jellegű tevékenységet támogató alapítványok kora is lejárt, de az eredmények és a stabilitás révén, talán sikerül olyan állandó pályázati forrást találni, amelynek segítségével kevesebb gonddal, jobb színvonalon, szebb külsővel jelenhet majd meg az Acta.

Tulajdonképpen nem is igazi átadásról van szó, hiszen az már régen megtörtént érdemben, csak amolyan helyzet véglegesítésről, hiszen az új, azóta hivatalosan is megerősített főszerkesztő nem más, mint Hüse Lajos, aki kezdettől fogva részt vett ebben a munkában és mindvégig a legnagyobb támaszt jelentette számomra. A főbb irányvonalakban nem várható túlságosan nagy váltás, hiszen negyedszázada ismerjük egymást és többször kiderült már, hogy miben értünk egyet és miben különbözik gondolkodásunk. Valamelyes változás kell is és nyilván lesz is, mert tapasztalaton alapuló meggyőződésemm, hogy a folyóirat sokkal jobb és avatottabb kezekbe került, mint nálam volt. Ehhez kívánok Neki sok erőt, kitartást, sikert és legalább csak annyi kis szerencsét amennyi nekem volt. Nem marad más hátra, mint háttérbe húzódva még jó sokáig figyelni a munkát, örülni az eredményeknek, esetleg itt-ott besegíteni, ha úgy adódik. Az első gondolathoz visszatérve, szerintem átadni a legkönnyebb és a legjobb is egyben. Azt hiszem, hogy ez minden „lapalapító” álma és én nagyon köszönöm mindenkinek, aki önzetlen munkájával és szerepvállalásával ehhez hozzásegített.

Kiss János
alapító-főszerkesztő